

Citation style

Nešpor, Zdeněk R.: review of: Tomáš Černušák, *The Papacy and the Czech Lands. A History of Mutual Relations*, Prag: Institute of History, 2016, in: *Český časopis historický*, 2017, 3, p. 787-793, DOI: 10.15463/rec.864841453

First published: *Český časopis historický*, 2017, 3

český časopis historický

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

RECENZE

Tomáš ČERNUŠÁK a kol.

Papežství a české země v tisíciletých dějinách

Academia, Praha 2017, 450 s., ISBN 978-80-200-2638-5.

Tomáš ČERNUŠÁK et al.

The Papacy and the Czech Lands. A History of Mutual Relations

(= Biblioteca dell'Istituto storico Ceco di Roma, Sintesi 1)

Prague – Roma, Institute of History CAS – Istituto storico Ceco di Roma 2016, 382 pp., ISBN 978-80-7286-292-4.

Osm autorů inspirovaných a vedených Tomášem Černušákem se ujalo nového zpracování českých církevních dějin prismatem vztahů se Svatým stolcem,¹ respektive – k tomu se dostanu níže – představení tohoto tématu mezinárodní badatelské obci. S výjimkou úvodní kapitoly Jaroslava Pánka, naznačující šíři tématu a úhelné kameny historického zpracování dějin papežství na mezinárodním i domácím poli, přitom svůj výklad rozdělili do osmi časových period: starší středověk popisuje Josef Žemlička, vrcholný středověk Zdeňka Hledíková, husitství, poděbradský a jagellonský věk Antonín Kalous, dobu předbělohorskou Tomáš Černušák, následně období do konce vlády Karla VI. Tomáš Parma, josefinismus v širokém pojetí (1740–1804) opět Tomáš Parma, zbývající „dlouhé“ 19. století pojednala Jitka Jonová a situaci od první světové války až po současnost Jaroslav Šebek. Nikoho z nich přitom netřeba představovat, Pánek je v úvodní kapitole právem uvádí mezi nejvýznamnějšími, často jedinými současnými českými historiky širěji se věnujícími římskému katolicismu v uvedených epochách (s. 25–26).

Pro první sledované období je charakteristické, že vzájemné kontakty byly – jak z důvodu velké vzdálenosti a vnitřních problémů Velké Moravy i českého knížectví, tak neutěšeného stavu papežství – spíše sporadické (cyrilometodějská mise, zřízení pražského a obnovení olomouckého biskupství, vyšehradská kapitula, knížecí mitra). To se změnilo až činností biskupa Jindřicha Zdíka a prvních papežských legátů, ve 12. století se začaly uplatňovat papežské protekce (exempce a jiné formy ochrany církevních institucí hlavně před světskou mocí) a na konci století lze již sledovat intenzivní politicko-církevní styky mezi oběma subjekty.

1 Ze stávajících výkladů je třeba připomenout alespoň rozsáhlé syntézy Ferdinanda Hrejsy a Bohumila Zlámala (Ferdinand HREJSA, *Dějiny křesťanství v Československu I.–VI.*, Praha 1950; Bohumil ZLÁMAL, *Příručka českých církevních dějin I.–X.*, Praha 1969–1972, Olomouc 2005–2010) a Kadlecův Přehled (Jaroslav KADLEC, *Přehled církevních dějin českých I.–II.*, Praha 1977, nové vydání Praha 1991). Z politických důvodů nevydanou část Hrejsových Dějin, třebaže nepokrývající celé zbývající období, připravuje k publikaci Ota Halama na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy.

Vrchol papežské moci i vzrůst evropského významu Českého království ve 13. a 14. století vedly k dalšímu zintenzivnění kontaktů, včetně politických zásahů Svatého stolce do českých záležitostí (spor biskupa Ondřeje s Přemyslem I. a volba Ondřejova nástupce, vyšetřování Jana IV. z Dražic, obsazování církevních beneficí za avignonských papežů) a rostoucího fiskálního tlaku kurie. Situaci komplikovalo papežské schisma, došlo však k církevně-správnímu osamostatnění české provincie (v roce 1341 se pražské biskupství stalo exemtním a o tři roky později bylo povýšeno na arcibiskupství, jehož sufragánem se stal biskup v Olomouci a nově zřízené biskupství Litomyšlské). Řešení schismatu a dalších problémů církve, na němž se ke škodě dvou pražských univerzitních mistrů usnesl kostnický koncil, nebylo ovšem pro českou šlechtu přijatelné.

Husitská perioda českých dějin proto přinesla na jednu stranu faktickou roztržku většiny šlechty, církve i obyvatelstva s římskou církví (nehledě na Kompaktáta a opakující se snahy o jejich uznání ze strany papeže), na druhou stranu vytrvalý zájem papežů o potlačení „národní hereze“: někdejší fiskalismus nahradily kruciáty. Držitelé Svatého stolce i jejich prostřednictvím deklarovali svou moc nad koncily i panovníky jednotlivých států (ve druhém případě postupně stále víc iluzorní), stejně jako snahou o politické zásahy do „českých věcí“. (Ještě za Václava IV. se tato skutečnost prezentovala sporem o obsazení olomouckého biskupského stolce po smrti Václava Králíka, o půl století později můžeme sledovat opuštění původní opatrné papežské podpory Jiřího z Poděbrad ve prospěch Matyáše Korvína.) Do nástupu Habsburků na český trůn, který se časově kryje s rozmachem evropské reformace a jejím výrazným vlivem i v českých zemích, se však v tomto směru nevyřešilo nic.

Situace zůstala nedořešena i později: císař a král Ferdinand I. sice přišel s plánem na náboženskou konsolidaci českých zemí na podkladě církvi plně legalizovaného utrakvismu, dlouho se mu však nedařilo dosáhnout papežského souhlasu. Došlo sice k obnově pražského arcibiskupství (1561), laický kalich však byl povolen až příliš pozdě (1564), svěcení utrakvistických kněží pražským arcibiskupem se ukázalo být problematické a církev pod obojí vlivem reformace Římu už příliš vzdálená. Naplnění Ferdinandova programu, o němž píše Antonín Kalous, nebylo jen „neúplné a základní“ (s. 199), spíš na sebe nechalo příliš dlouho čekat a již neodpovídalo měnícím se požadavkům a potřebám českých evangelických věřících a jejich protagonistů.

V této souvislosti zaráží, že se v Kalousově výkladu vůbec nesetkáme s Hrejsovým termínem „novoutrakvismus“ (nebo s jakýmkoli jiným ekvivalentem pro luteranizované podobojí), není tu dokonce zmíněna ani Česká konfese z roku 1575, jež – byť „shora“ a namnoze problematicky – sjednocovala různé reformační proudy a tvořila základ většinové české evangelické církve, jak začala fungovat po Rudolfově Majestátu. Drží-li se Kalousův výklad státních a církevních rekatolizačních plánů, vrcholících politickým převratem na přelomu 16. a 17. století a jen dočasně utlumených Majestátem, je to jistě v pořádku, znamená to však, že dvůr, nunciové a kurie o sjednocování a měnícím se charakteru českých protestantů vůbec nic nevěděli a nijak na ně nereagovali?!

Následující Parmova kapitola popisuje období pobělohorské rekatolizace. Právem přitom zdůrazňuje nástup absolutismu a vzrůst moci panovníka na úkor církve (diskuse o podobě rekatolizace, spor o univerzitu a Harrachův seminář, později o cenzuru a vyhla-

šování exkomunikace, placetum regium, střet mezi Leopoldem I. a arcibiskupem Janem Bedřichem z Valdštejna, předání agendy heretických procesů z rukou církve apelačnímu soudu). Přesto je otázkou, můžeme-li rekatolizaci Čech a Moravy označit bezezbytku za „státní“ (s. 235). Větší pozornost by zasloužily rovněž širší vztahy rakouských Habsburků se Svatým stolicem, zejména po vymření španělské větve rodu (na s. 266–267 je jen jejich základní přehled). Je to důležité zvláště proto, že „papežové se soustředili více méně na vztahy s panovnickým dvorem... Přímý vliv na náboženský vývoj v českých zemích, jak jej známe například z činnosti nunciů na dvoře Rudolfa II., již papežství nikdy nezískalo“ (s. 236).

Jistou, snad až přemrštěnou a z dnešního hlediska poněkud zbytečnou snahou o exkulpaci římské církve z „hříchů doby temna“ je poznamenána rovněž kapitola pojednávající o pozdním raném novověku. Pokračuje v ní líčení českých náboženských dějin, které se do větší pozornosti papežství dostaly teprve v období josefinských reforem, i tehdy však v rámci širších vztahů vůči habsburskému soustátí. Obavy z církevního schismatu, od kterého Josefa II. údajně odvrátil španělský vyslanec během divadelního představení (s. 303), mi však přijdou přehnané, stejně jako snaha o postulaci „raného josefinismu“ již do období vlády Karla VI. či tvrzení o napjatých vztazích mezi papežským stolicem a habsburskou monarchií v sedmdesátých letech 18. století (obojí s. 276). Je nepochybné, že habsburský stát měl i v náboženských záležitostech už dávno nad církví vrch, s čímž se papežové neradi smiřovali, ale to neznamená, že by Marie Terezie nebyla věrnou katoličkou. Nesvědčí to ani o jakkoli proticírkevním smýšlení jejích synů, byť zejména Josef II. by si byl nejraději „papežoval sám“.

Přinesl-li osvícenský absolutismus historicky největší vliv státu na církve, sleduje kapitola o 19. století její „postupnou emancipaci ve snaze o nezávislost na státní moci, [příčemž] ale musela zápasit se sílícími sekularizačními a nacionálními tendencemi“ (s. 310). První polovina století je přitom líčena jako přetrvávání a jen postupné odbourávání josefinismu. K určité emancipaci církve došlo během revoluce v roce 1848 a především v období platnosti rakouského konkordátu (1855–1870). Podrobněji je zpracován první vatikánský koncil (s pochopitelným důrazem na postoj Bedřicha kardinála Schwarzenberga k papežské neomylnosti), „slovanský“ pontifikát Lva XIII. a kuriální vliv kardinála Schönborna, stejně jako nárůst česko-německých nacionálních třenic vedoucích k úvahám o potřebě vzniku německé diecéze v Chebu. Naopak hnutí katolické moderny a událostem první světové války se v knize dostalo jen povšechné pozornosti, z tohoto období je diskutováno hlavně obsazování biskupských stolic až po „rošádu“ v roce 1916 (přesun kardinála Skrbenského z Prahy do Olomouce a Paula Huyna z Brna do Prahy); Jitka Jonová má asi pravdu v tom, že šlo o hlavní zájem kurie v Čechách a na Moravě.

V poslední kapitole Jaroslav Šebek shrnuje náboženský vývoj a vztahy mezi českými zeměmi/Československem a Svatým stolicem, respektive od roku 1929 i Vatikánem, od vzniku nezávislého státu. V meziválečném období jsou zdůrazněny oboustranné snahy o překonání sporných záležitostí (vznik Církve československé, Marmaggiho aféra, pribinovské oslavy v roce 1933) směřujících k modu vivendi a jeho postupnému naplňování, za druhé světové války nejednoznačný postoj církevního ústředí vůči bývalému Československu. Vatikán na jednu stranu uznal Slovenskou republiku, byť měl k jejímu fungování výhrady, a proto odmítal diplomatické styky s londýnskou exilovou vládou, na druhé straně

bránil instalaci německých biskupů v protektorátu i církevním postihům exilového premiéra Jana Šrámka. Přesto si nejsem jist, měla-li římskokatolická církev v bezprostředně poválečném období „značný společenský kredit“ (s. 377), alespoň v případě českých zemí; alibisticky vyznívající jmenování nacisty perzekvovaných (arci-)biskupů Berana a Trochty, stejně jako tiskové polemiky o Josefu Tisovi či revizi pozemkové reformy svědčí spíš o opaku.

Leitmotivem výkladu o čtyřicetiletí komunistické vlády jsou přirozeně státní proticírkevní represe a faktická bezradnost vatikánské „Ostpolitik“. Zmíněna je však rovněž aktivizace věřících a neschopnost státu bránit jim ve druhé polovině osmdesátých let (Velehradská pout v červenci 1985, Navrátilova petice, Desetiletí duchovní obnovy, kanonizace Anežky České). I zde se však trochu ztrácí z hlediska Vatikánu „problematická“ témata jako fungování tzv. skryté církve, církevní spolupráce s komunistickým režimem a podobně. Tvrdit o Františku Tomáškoví v počátcích jeho episkopátu, že byl „ze strany státních úřadů považován za nejsnáze ovlivnitelného“ (s. 382) je hodně „kulantním“ vyjádřením skutečnosti, že jej „ještě v první polovině sedmdesátých let... komunistický režim považoval víceméně za ‚svého‘ člověka.“² Naopak více než chvályhodná je autorova snaha dovést výklad až do současnosti a alespoň v hlavních rysech zhodnotit aktuální proměny papežství v mezinárodním kontextu.³

Kniha tak jako celek představuje poměrně zdařilou syntézu stávajícího poznání o vztazích mezi českými zeměmi a jejich politickými a církevními představiteli na jedné straně a Svatým stolicem (nebo jejich větším počtem v období schismat) na straně druhé. V úvodu této recenze naznačená aluze na Laichterovy *České dějiny* (a na poválečné pokusy o jejich pokračování) není ovšem náhodná: nejen, že autoři vyšli z politikohistorické periodizace, ale opírají se i o zavedený fundament české historiografie do té míry, že čtenář je někdy na pochybách, podařilo-li se jim podat více než jen výběr tematicky relevantních faktů z *Českých dějin*, respektive *Velkých dějin zemí Koruny české*, doplněný o novější literaturu⁴

2 Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2007, s. 96.

3 V této souvislosti připomínám například v knize nezmíněné úvahy o „po-konstantinovském papežství“ a vnitřních proměnách římskokatolické církve i zbožnosti, viz George WEIGEL, *Witness to Hope. The Biography of Pope John Paul II*, New York 1999; TÝŽ, *Evangelical Catholicism. Deep Reform in the 21st-Century Catholic Church*, New York 2013. Neuplatnění konceptů na pomezí teologie a společenských věd autorovi ovšem nelze vyčítat, jeho výklad by tím dosáhl neúnosné šíře.

4 Přestože pregnantní orientace autorů jednotlivých kapitol v jejich tématech obvykle zaručila dostatečnou integraci novějších badatelských výsledků, nestalo se tak ve všech případech, a to ani pokud jde o přínosy domácí vědy. Namátkou lze uvést drobnou zmínku o albígenských (s. 78), kde by se výklad mohl opřít o již i mezinárodně uznávané práce Davida Zbírál (souhrnně David ZBÍRAL, *Největší hereze. Dualismus, učenecká vyprávění o katarství a budování křesťanské Evropy*, Praha 2007; aktuálně autor připravuje k vydání dílo *Pokřtění ohněm. Katarské křesťanství ve světle dobových pramenů*). Stejně tak lze doplnit husovskou úctu jako jeden z podstatných důvodů selhání utrakvisticko-katolických unionistických snah ve druhé polovině 16. století (s. 202; k tématu Ota HALAMA, *Otázka svatých v české reformaci. Její proměny od doby Karla IV. do doby České konfese*, Brno 2002; TÝŽ, *Svatý Jan Hus. Stručný přehled projevů domácí úcty k českému mučedníku v letech 1415–1620*, Praha 2015). Nechápu, proč bylo v citační poznámce (s. 265) zamčeno Voitovo autorství jeho monumentální encyklopedie (Petr VOIT, *Encyklopedie knihy*.

a (namnoze spíše sporé) poznatky získané archivním výzkumem, prolnutý se standardními zahraničními zpracováními dějin Svatého stolce. Tento dojem zesílí, čteme-li o „cestě od feudálního zřízení ke kapitalismu“ (s. 275), aniž by tato „zažitá“ výkladová schémata byla blíže představena, kriticky zhodnocena, natož analyticky či interpretačně využita.

Vrátíme-li se k periodizaci, je třeba diskutovat otázku její funkčnosti, zejména v období raného novověku a později. Byl nástup Marie Terezie skutečně tak významným přelomem, jestliže i autor těchto kapitol připomíná, že (některé) osvícenské principy se v jejím vládnutí uplatnily teprve později? Proč byl za další mezník zvolen zánik Svaté říše římské, když jej i papežská diplomacie fakticky jen vzala na vědomí a stávající josefínská reglementace státně-církevních vztahů v habsburské monarchii trvala víceméně až do poloviny 19. století? Diskutabilní je rovněž relativně nevelký stránkový rozsah (93 s.) věnovaný 19. a 20. století a rozdělení této epochy do pouhých dvou kapitol. Všechna tato koncepční rozhodnutí jsou jistě ospravedlnitelná: nikoliv však „automaticky“ – knize chybí jejich zdůvodnění.

Podobně diskutabilní je obsahová koncepce knihy. Svým názvem se dílo hlásí k analýze vzájemných vztahů mezi Svatým stolicem a českými zeměmi, řada kapitol však spíše supluje generačně nový pohled na české církevní dějiny, snažící se na malém prostoru nahradit svrchu citované „standardní“ přehledy. Přitom je přirozené, že tyto nemají a nemohou být recenzovaným svazkem vyčerpány, že třeba problematika reálné lidové zbožnosti a do jisté míry i multikonfesionality v různých epochách nepochybně padala pod rozlišovací schopnost vysoké evropské církevní politiky (z jiných důvodů se však problematice lidové zbožnosti nevěnovala ani starší díla). Přesto se srovnání přímo nabízí. I když od vydání Zlámalova a Kadlecova, neřku-li Hrejsova přehledu uplynula řada let, více než pochopitelná absence novějších poznatků čtenáře dnes irituje úzce konfesionalistický pohled těchto prací, preference politických a jinak „velkých“ dějin (opozitní vůči *nouvelle histoire* a mikrohistorii) a přehlcnost objektivisticky podávanou faktografií. Tato úskalí dílo Černušákova kolektivu překonalo nanejvýš částečně. „Papežské dějiny“ nutně implikovaly preferenční, někdy naneštěstí až příliš výlučný zájem o římskokatolickou církev a primární orientaci na politické dějiny (v širokém slova smyslu). Některé kapitoly jsou však podávány bez dostatečného kontextuálního nadhledu, který je důležitější než minuciosní uvádění letopočtů. Vymizel naštěstí bojovný konfesionalismus, jaký známe z některých i novějších populárněhistorických spisů, někdy však jen proto, aby tu byl nahrazen více či méně skrývanou obranou „dobré“ církve před „zlým“ světem.

Nemenším editorským lapsem je – dovolím si říci – nízká míra disciplinace jednotlivých autorů. Vzhledem k jejich počtu i odborné erudici každého z nich jistě nešlo o snadný úkol. Tomáši Černušákovi se nicméně nepodařilo jednotlivé kapitoly sjednotit obsahově, metodicky, ani stylem prezentace. Vezměme za příklad hned dvě první: Zatímco Josef

Starší knižtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století, Praha 2006)? Uvádí-li Jaroslav Šebek kanonizaci Jana Sarkandra v roce 1995 právem jako jedno z konfliktních míst nejnovějších českých církevních dějin (s. 399; k tématu srov. Pavel KEŘKOVSKÝ (ed.), *Evangelici o Janu Sarkandroví. Sborník ke kanonizaci nového katolického světce*, Heršpice 1995), čtenáře poněkud překvapí, že se v příslušné Parmově kapitole o umučeném holešovském faráři nedozví vůbec nic.

Žemlička vyšel z perspektivy českých (náboženských) dějin, které jenom doplnil o papežský zájem o naše země, až do konce 12. století ostatně sporadický, Zdeňka Hledíková naopak postavila do centra výkladu samo papežství vrcholného a pozdního středověku a teprve sekundárně sledovala jeho vliv na České království (a na politické zájmy panovníků). Tomáš Parma se jako jediný výrazněji pokusil i o postižení kulturních a uměleckých vazeb mezi Římem a střední Evropou, zůstal však naneštěstí na povrchu čistě výčtového soupisu českých umělců působících v Itálii a vice versa. Ještě horší je přitom obrazový doprovod jeho (v omezenější míře i několika dalších) kapitol: Jestliže většina autorů šla cestou očekávatelných přetisků historických dokumentů, Parma své texty doplnil v podstatě turistickými snímky římských památek, nadto začasť ve špatné kvalitě a někdy i bez přímé vazby k tématu.

Proklamované snaze „vytvořit publikaci přístupnou široké veřejnosti“ (s. 10) dostal stylem výkladu asi nejvíce Jaroslav Šebek. Některé další kapitoly jsou faktografií přetíženy na hranici čitelnosti. Editor díla však měl z textů odstranit i drobné věcné nepřesnosti: *Book of Common Prayer* není anglikánskou konfesií (s. 201), nýbrž liturgickou knihou (naukový standard představovalo XXXXII, respektive od roku 1563 XXXIX článků, které jsou v *Knize společných modliteb* obsaženy), Karel VI. nebyl posledním Habsburkem (s. 273, byla jím až jeho dcera), tzv. protestantský patent z dubna 1861 nesrovnával právní postavení všech státům uznaných církví s církví římskokatolickou (s. 319), nýbrž se týkal jen luteránů a reformovaných (stranou prozatím zůstali pravoslavní a židé). Někdy jde jen o záležitost podání, působí však úsměvně, čteme-li v jedné větě, popisující situaci v 15. století, zároveň o „Budíně a Bratislavě“ (s. 147). Naopak lze asi přijmout, překládá-li se *Sacra congregatio sancti Officii* jako „Kongregace Posvátného officia“ (s. 190) a píše-li se o „nunciu Giovanni Francesco Bonomim“ (s. 205), čtenáři by však mělo být vysvětleno, proč bylo upuštěno od zažitých variant (Svaté officium, Bonhomini).

Souhrnně musím konstatovat, že iniciátor a hlavní editor syntézy *Papežství a české země v tisíciletých dějinách* Tomáš Černušák buď přecenil své síly, nebo postupoval při konceptualizaci ale i závěrečné přípravě díla k vydání příliš chvatně. Michelangelovo *Si vede!* nad Sala dei Cento giorni platí i zde. To však nikterak neubírá na hodnotě jednotlivým kapitolám, jež byly napsány promyšleně a ve velké většině informačně relevantně a jako celek poskytují kompaktní, pouze zvoleným rozsahem omezený přehled (jedné z významných oblastí) českých církevních a náboženských dějin.

Souběžně s českou knihou vyšla v gesci Českého historického ústavu v Římě její anglická verze, liší se jen v detailech (vypuštění poznámkového aparátu, vztahení literatury k jednotlivým kapitolám, drobné textové úpravy s ohledem na čtenáře neorientující se v základních konturách českých dějin). Na první pohled přitom upoutá „spanilejší“ vázané provedení a chvályhodné vypuštění nešťastného obrazového doprovodu, jazyk a styl jsou odpovídající. (V knize není uveden překladatel, vzhledem k relativní stylové jednotě však nepředpokládám, že by anglické verze svých kapitol psali sami autoři.) Mohou-li se v případě české verze místy objevovat pochybnosti o její užitečnosti, i když podle mého

názoru jde rozhodně o hodnotné a svým syntetickým charakterem přínosné dílo, v případě anglické mutace jde o záležitost zcela nespornou. Vydáním *The Papacy and the Czech Lands* smazala česká historická obec dlouhodobý dluh vůči zahraničním zájemcům o církevní dějiny českých zemí: Kniha nás doslova „vrací na mapu civilizovaného světa“ a poskytuje zahraničnímu čtenáři fundovaný základní vhled do problematiky. Vedle samotné informační funkce je přitom významný i propagační potenciál díla, které může k dané tematice přivést řadu nových zájemců, nejen z řad cizokrajných bohemistů a církevních historiků, ale i širší veřejnosti. Jde jen o to, aby se knize v zahraničí dostalo patřičné reklamy a distribuce, aby nezůstala ležet nepovšimnuta v knihovních regálech – nebo hůř – v nějakém skladu neprodejných výtisků. Velmi bych to přál autorům i jejich dílu!

Zdeněk R. Nešpor

Jaroslav PÁNEK

Češi a Jihoslované. Kapitoly z dějin vzájemných vztahů

Brno, Tribun EU 2015, 425 s., ISBN 978-90-263-0987-1.

V posledních letech zaznívá v neformálních diskusích českých historiků i představitelů spřízněných oborů názor, že by místo vydávání sborníků na počest kulatých životních výročí starších kolegů, sestavených nezřídká bez větší tematické sevřenosti ve stylu „co dům dal“, bylo vhodnější připravit svazek jubilantových textů, roztroušených v dobových periodících a sbornících. Vzhledem k informační přesycenosti a snadné internetové dostupnosti rostoucího množství pramenů a sekundární literatury dnes již nelze realisticky očekávat, že se zejména studenti a zahraniční badatelé budou pracně pít po tištěných textech, dostupných zpravidla jen prezenčně v několika málo knihovnách. Narůstá tak nebezpečí diskontinuity vědeckého bádání a také kontraproduktivního „objevování dávno objeveného“. Kniha Jaroslava Pánka *Češi a Jihoslované*, představuje dobrý příklad toho, jak by takový tematicky ucelený soubor starších historikových textů mohl vypadat.

Předesílám přitom, že publikace recenzovaného svazku ve skutečnosti nesouvisela s autorovým životním jubileem, připadajícím až na rok 2017. Ke knižnímu vydání výběru ze svých textů, věnovaných česko-jihoslovanským vztahům, se Jaroslav Pánek podle vlastních slov rozhodl „v naději, že některé z nich by mohly posloužit i mladším badatelům o česko-jihoslovanských vztazích při přípravě příštího syntetického zpracování této problematiky“ (s. 32) a také s ohledem na zájem, který o tuto myšlenku projevoval doyen brněnské balkanistiky, slavista a literární vědec Ivan Dorovský s okruhem svých kolegů. Základem celkem šestnácti kapitol knihy se staly studie, otištěné v letech 1972–2012. Podrobnější bibliografické údaje o původních textech najde čtenář v ediční poznámce (s. 389–391). Pro knižní vydání autor texty přepracoval a v neposlední řadě doplnil odkazy na nejnovější literaturu. Jde tedy o jejich aktualizovanou podobu, která je vřazuje do kontextu současné historiografie.

Úvodní text „Jak jsem se nestal jugoslavistou“ spadá do žánru *ego-histoire*. Jde o autobiografický příběh o počátcích autorovy odborné dráhy, doplněný hojnými odkazy na literaturu, včetně nejvýznamnějších Pánkových textů s jihoslovanskými tématy a příklady